Інститут економічних досліджень та політичних консультацій
Німецька консультативна група

Серія консультативних робіт [PP/08/2008]

Гарантування вкладів в Україні: Час для Реформи?

Філіп Штеден, Рікардо Джуччі, Робет Кірхнер, Віталій Кравчук

Берлін/Київ, Листопад 2008

Про Інститут економічних досліджень та політичних консультацій

Інститут економічних досліджень та політичних консультацій (ІЕД) - провідний український аналітичний центр, що спеціалізується на економічних дослідженнях та консультаціях з питань економічної політики. ІЕД був заснований у жовтні 1999 року провідними українськими політиками та Німецькою консультативною групою з питань економічних реформ.

Місія ІЕД вироблення альтернативного погляду на ключові проблеми суспільного та економічного розвитку України. В рамках місії ІЕД націлює свою діяльність на надання висококваліфікованої експертної оцінки в галузі економіки й економічної політики, бути реальним чинником формування громадської думки шляхом організації відкритого публічного діалогу та сприяти розвитку економічних та суспільних наук, і стимулювати розвиток дослідницької спільноти України.

Інститут економічних досліджень та політичних консультацій
Рейтарська 8/5-А,
01034 Київ, Україна
Тел: +38 044 / 278 63 42
Факс: +38 044 / 278 63 36
institute@ier.kiev.ua
http://www.ier.kiev.ua

Про Німецьку консультативну групу

Німецька консультативна група з питань економічних реформ працює в Україні з 1994 року, консультуючи український уряд й інші державні органи, такі як Національний банк України, по широкому колу питань економічної політики і розвитку фінансового сектору. Наші аналітичні роботи презентується і обговорюється під час постійних зустрічей з посадовцями високого рангу. Група фінансується німецьким Федеральним міністерством економіки і технологій у рамках програм TRANSFORM та наступних після неї програм технічної допомоги.

.

Німецька консультативна група
з питань економічних реформ
Schillerstr. 59
D-10627 Берлін
Tel: +49 30 / 20 61 34 64 0
Fax: +49 30 / 20 61 34 64 9
info@beratergruppe-ukraine.de
www.beratergruppe-ukraine.de

© 2008 Інститут економічних досліджень та політичних консультацій

© 2008 Німецька консультативна група

Всі права застережено.

Гарантування вкладів в Україні: Час для реформи?

Резюме

Недавня міжнародна фінансова криза також вразила українську банківську систему. Вилучення депозитів, знецінення гривні і конфлікт щодо права власності на шостий найбільший банк України, Промінвестбанк, викликали проблеми ліквідності і призвели до панічної скупки іноземної валюти в населення. У відповідь на це НБУ прийняв постанову, в якій були внесені важливі тимчасові зміни до функціонування банківської системи, серед них заборона на дострокове вилучення депозитів. Іншим наслідком кризи стало збільшення уваги до ролі фонду гарантування вкладів.

У цій роботі розглядається декілька пропозицій щодо боротьби з кризою, що стосуються схеми гарантування депозитів (СГД). Ми стверджуємо, що СГД - важливий чинник стабілізації банківського сектору і є передумовою відновлення довіри вкладників до банків. Але СГД повинна доповнюватись виконанням центральним банком своєї функції кредитора останньої інстанції. СГД може впоратися тільки з окремими банкрутствами банків. У випадку системного краху вона буде перевантаженою.

В даній роботі подаються кілька пропозицій щодо вирішення кризи в короткостроковому плані і підтримуються окремі рішення української влади:

- Всебічне рішення завжди краще ніж реагування на окремі прояви кризи.
- Розмір гарантії по вкладам повинен бути збережений на рівні 150000 грн.
- Небанківські Корпоративні депозити повинні бути включені в СГД.
- НБУ повинен кредитувати фонд гарантування вкладів без застави.
- Відповідно до "Антикризового" закону від 31 жовтня 2008 р., уряд повинен перерахувати 1 млрд. грн. (з прибутку НБУ) в 2008-2009 рр. до Фонду гарантування вкладів (ФГВ).

Ці короткострокові пропозиції доповнені рядом пропозицій щодо довгострокових заходів:

- В Україні ФГВ потрібно дозволити інвестувати частину коштів в активи деноміновані в євро і дол. США.
- Повинна бути запроваджена франшиза на рівні 10%, і банки повинні бути зобов'язані випускати негарантований субординований борг.
- В довгостроковому плані депозити в іноземній валюті повинні компенсуватись в іноземній валюті. Передумовою для цього повинен стати доступ фонду до іноземних активів або інших джерел іноземної валюти.
- Цільовий обсяг резервів для ФГВ повинен бути встановлений на рівні в 4 млрд. грн. Однак, якщо фонд буде охоплювати всі небанківські вклади, то фонд повинен збільшити цільовий показник до 7 млрд. грн.
- Приватний сектор повинен більш активно брати участь в управлінні СГД.
- В Україні СГД потрібно активніше залучати до прийняття рішення щодо неплатоспроможності окремих банків. ФГВ потрібно мати додаткові функції окрім функції каси.
- Потрібно зменшити час для повернення вкладів в Україні. Для порівняння ЄС зараз планує скоротити строк з дев'яти місяців до трьох днів.
- Внески банків для фінансування ФГВ повинні базуватись на ризику. Рекомендується встановити різні премії для різних класів банків і намагатись використовувати ринкову інформацію.

Автори

Філіп Стеден psteden@web.de +49 179 / 494 176 2
Рікардо Джуччі giucci@berlin-economics.com +49 30/20 61 34 64 1
Роберт Кірхнер kirchner@berlin-economics.com +49 30/20 61 34 64 2
Віталій Кравчук kravchuk@ier.kiev.ua +380 44 / 235 63 27

Подяка

Автори висловлюють свою подяку Яну Беревінкелю за рецензування роботи.

Зміст

1. Вступ: мета страхування вкладів 1
1.1. Функції страхування депозитів 1
1.2. Сфера і обмеження страхування вкладів 1
1.3. Взаємодія між короткостроковою стабілізацією та довгостроковими стимулами 2
2. Міжнародне порівняння схем страхування депозитів 2
2.1. Управління і членство 2
2.2. Покриття 4
2.3. Фінансування 5
2.4. Повноваження 6
3. Гарантування вкладів в Україні (до "антикризового" закону) 6
4. Рекомендації для України 7
4.1. Поточна ситуація 7
4.2. Короткострокові заходи 8
4.3. Довгострокові заходи 14
Додаток 20
Список останніх консультативних робіт 25

1. Вступ: мета страхування вкладів

1.1. Функції страхування депозитів

По всьому світі, фінансові установи перебувають в кризі. Але тому що банки відіграють вирішальну роль в економіці як фінансові посередники й відповідають за накопичення заощаджень, необхідно розглянути коротко- та довгострокові заходи, щоб поліпшити стабільність банківського сектору. Банків звичайно приймають вклади, які підлягають оплаті в повному обсязі по мірі звернення. Вклади використовуються, щоб фінансувати неліквідні позички та інші активи. В результаті структурних відмінностей двох сторін балансу та обмеженості інформації, доступної вкладникам, банки можуть стати постраждати від масового вилучення вкладів, коли вкладники вважають, що активи банків недостатні, щоб виконати їх зобов'язання. Це може відбутись навіть коли банки знають що це не так.

Якщо такі паніки відбуваються і широко поширені, банки змушені продавати неліквідні активи за цінами "розпродажу" і таким чином можуть стати неплатоспроможними. Проблема неліквідності перетворюється в проблему неплатоспроможності. В такому випадку можуть відбуватись не тільки серйозні перебої в системі платежів, але може постраждати і реальна економіка. Тому, таких випадків потрібно уникати, використовуючи всі доступні для цього заходи.

Один спосіб запобігти такій ситуації полягає в тому, щоб центральний банк надавав ліквідність платоспроможним банкам з проблемами ліквідності. Крім того, в багатьох країнах було запроваджено схеми гарантування депозитів, у яких вкладники захищені від втрати своїх депозитів. Якщо вони надають гарантії, яким вірять вкладники, будь-які стимули для вилучення вкладів з банків усуваються.

Функції страхування депозитів можна підсумувати як:

- Захист (дрібних, недосвідчених) вкладників, забезпечуючи швидке повернення гарантованих вкладів у випадку банкрутства банку
- Заохочення довіри до банківської системи й таким чином, запобігання банківської паніки і системної кризи
- Збільшення заощаджень через існування безпечного механізму інвестування

1.2. Сфера і обмеження страхування вкладів

Схеми гарантування депозитів (СГД) можуть справитись із проблемами платоспроможності окремих банків. Їхнє головне завдання полягає в тому, щоб покрити втрати (дрібних) вкладників. Але в СГД є свої обмеження. Ніде в світі немає СГД, здатної повернути вклади дуже великого банку, якому загрожує банкрутство або в умовах системної кризи. В такому випадку Фонд гарантування вкладів (ФГВ) повинен був би містити кошти, що близькі до активів або пасивів банківського сектору!

Тому, СГД може впоратись з провалом декількох банків, але не із масовим вилученням вкладів по всій системі або з кризою всього сектору. ФГВ є завжди занадто малим, щоб покрити втрати від кризи всієї системи. Він є адекватним під час стабільності, проте під час кризи, його кошти можуть закінчитись дуже швидко. Його головне завдання полягає в тому, щоб мати справу з проблемами платоспроможності окремих банків і збільшувати довіру вкладників до банківського сектору, під час стабільності як і у тяжкі моменти.

Оскільки схеми страхування депозитів мають свої обмеження і можуть витратити всі кошти у випадку багаторазових банкрутств банків, вони повинні доповнюватись центральним банком у ролі кредитора останньої інстанції, щоб розв'язати проблеми ліквідності банків.

Можна зробити кілька висновків:

- СГД повинна супроводжуватися кредитором останньої інстанції
- Коли існує ймовірність банкрутства декількох великих банків, тільки держава може запропонувати гарантію гідну довіри
- Під час кризи тільки державна підтримка може зламати цикл паніки й песимізму, що затягує економіку в спад.

За поточної фінансової кризи, саме лиш гарантування депозитів не може відновити довіру до банківського сектору, але воно робить істотний внесок.

1.3. Взаємозв'язок між короткостроковою стабілізацією та довгостроковими стимулами

Страхування депозитів пов'язане з рядом проблем. Воно заохочує прийняття додаткового ризику застрахованими установами, неувагу з боку вкладників і додаткове втручання регуляторів. Банки зацікавлені приймати на себе ризики, тому що витрати на фінансування ризикованих активів не пов'язані з їх ризиком. За наявності гарантії повернення вкладів вкладники застраховані і не турбуються через ризикованість і якість активів банку.

Коли країна вирішує запровадити СГД, її структура та пов'язана система банківського нагляду впливає на проблеми моральної небезпеки і негативного відбору.

2. Міжнародне порівняння схем страхування депозитів

Перш, ніж поширити аналіз СГД на випадок України, варто розглянути міжнародний досвід та провести статистичний аналіз доступних даних. В даному розділі буде розглянуто досвід дванадцяти країн, включаючи Україну. Ми також розглянемо два додаткових питання: "німецька СГД" (Вставка 1), і "Заходи щодо подолання наслідків міжнародної фінансової кризи в окремих країнах" (Вставка 2).

Таблиці 3-6 Додатку містять інформацію щодо структури СГД України й ряду інших країн: Австрії, Канади, Чехії, Франції, Німеччини, Угорщини, Італії, Польщі, Швеції, Великобританії і Сполучених Штатів1.

Головні елементи структури проаналізованих СГД подаються в наступному порядку:

- Управління і участь
- Охоплення та сума гарантії
- Фінансування
- Повноваження

2.1. Управління і участь

Перший об'єкт дослідження полягає в тому, чи примусова участь в СГД для банків, і хто відповідальний за керування ФГВ.

В 6 з 12 випадків, СГД управляє уряд, в 4 країнах схемами управляють банки, і двох останніх країнах, схемами спільно управляють уряд і банки. Більшість країн (11) вимагають обов'язкову участь банків в страховій схемі. Тільки участь в німецькому Фонді захисту депозитів є добровільною для приватних банків. Всі країни дозволяють членство філій банків інших держав.2 Кількість учасників кожної СГД коливається від 27 по Чеській республіці до 1345 у Великобританії.

---

1 Щоб забезпечити порівнянність даних між різними країнами для міжнародних порівнянь використовується для Німеччини розглядається лише Фонд гарантування вкладів (приватні банки).

2 Для двох країн дані відсутні.

Канада - єдина країна, яка не гарантує депозити в іноземній валюті. Франція й Угорщина обмежують іноземні валюти, вклади в яких вони гарантують. Угорщина гарантує депозити в євро або в валютах інших країн ОЕСР, а Франції вклади у валютах країн ЄЕЗ.3 Інші країни гарантують вклади у всіх іноземних валютах. У вставці ми розглядаємо німецьку СГД детальніше.

Вставка 1:
Огляд німецької СГД в банківській системі із трьома складовими

Німецька банківська система має три складових: приватні банки, державні ощадні банки і кооперативні банки. У кожної групи банків є своя власна СГД:

Німецькі приватні комерційні банки: Усі приватні банки в Німеччині - члени встановленої законом схеми компенсації вкладів (Entschädigungseinrichtung deutscher Banken – Edb).[4] 90% від вкладів (у валютах ЄС) фізичних осіб, партнерств та малих компаній, гарантовані до максимуму в 20 000 євро за цієї схемою компенсації. Щорічний внесок становить 0,008% від зобов'язань перед клієнтами.

Крім того, приватні банки можуть добровільно брати участь у Фонді захисту вкладів. Покриття, надане Фондом, починається там, де закінчуються передбачені законом гарантії. Якщо банк-учасник банкрутує, цей Фонд покриває 10%-ну франшизу і вклади понад 20 000 євро, до індивідуальної межі захисту банку. Фонд захищає всі "небанківські депозити", тобто гарантії поширюються на комерційні підприємства і органи влади. Межа захисту становить 30% капіталу банку. Щорічні внески становлять 0,03% депозитів не залежно від ступені ризику.

Усі небанківські вклади в кооперативних банках гарантуються повністю. Додатково гарантується платоспроможність банків (інституційна гарантія). Схема захисту складається з фонду гарантування та гарантійної мережі (солідарна відповідальність усіх кооперативних банків). Премії зараз становлять 0,05% (максимальні 0,2%); стягується додатковий збір за ризик до 40% від базової суми. З банків у разі необхідності може стягуватись до чотирикратного базового збору в рік.

Депозити в державних ощадних банках в Німеччині захищено декількома фондами і зобов'язанням виплати додаткових премій. Депозити повністю застраховані. Крім того, схема гарантування також включає гарантійну мережу (солідарна відповідальність усіх ощадних банків). Застосовуються засновані на ризику премії.

Канцлер Анжела Меркель заявила про необмежену гарантію на приватні ощадні вклади в жовтні 2008 року, але юридичні деталі й графік виконання цієї заяви неясні. Ця гарантія може розглядатись як політична декларація, виконання якої не передбачене чинним законодавством.

3 Європейська економічна зона включає всі країни ЄС і Норвегію, Ісландію та Ліхтенштейн.

4 Винятки стосуються філій іноземних банків з країн-членів ЄС, що є учасниками СГД своєї країни.

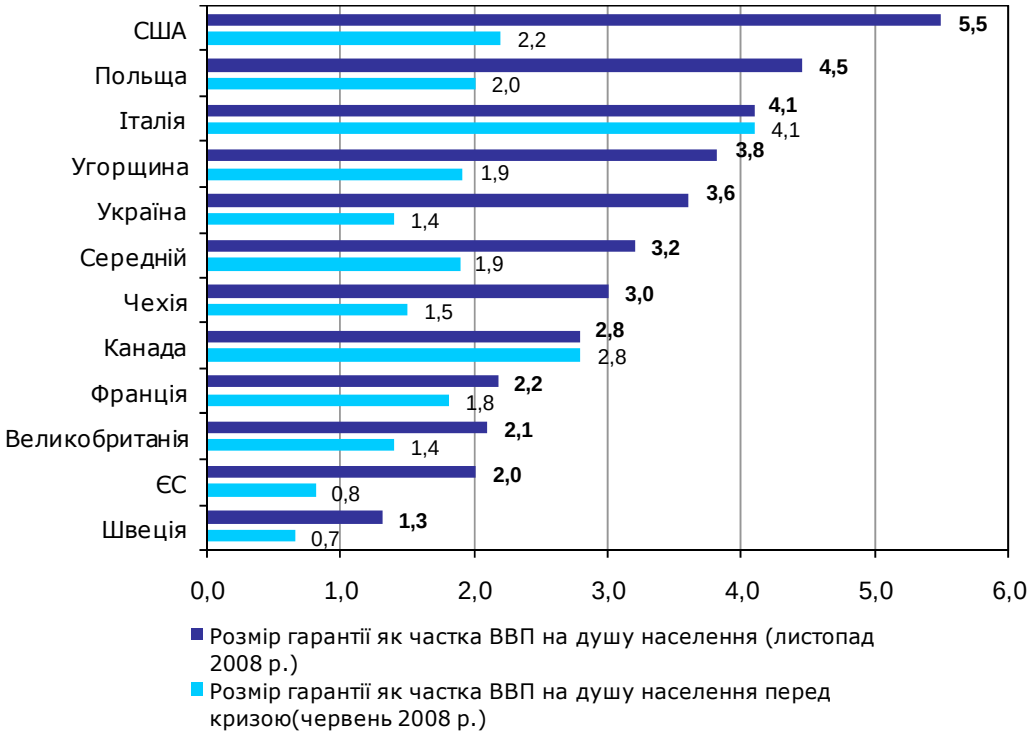
2.2. Охоплення та сума гарантії

Охоплення та сума гарантії – це один з найважливіших елементів успіху СГД. Гарний спосіб порівнювати гарантії, надані різними країнами, - це розмір гарантії як частка від ВВП на душу на душу населення (Малюнок 1). Середній рівень для вибраних країн – 3,2 ВВП на душу населення. В США найвищий рівень – 5,5, а в Україні покриття знаходиться на рівні 3,6.

Наявність франшизи означає, що вкладниками не повністю повертаються вклади, навіть якщо вони менші ніж сума гарантована національним законодавством. Вкладники зазнають втрат в розмірі певного відсотка від своїх вкладів. Перед кризою в Польщі й Чехії діяла франшиза в 10%. Тепер депозити в них гарантуються повністю.

Мінімальні вимоги ЄС – гарантія не менш як 20000 євро та рівень покриття 90%, що означає 10%-ну франшизу. В більшості країн ЄС, схеми гарантування депозитів перевищують мінімальні вимоги ЄС і пропонують повний захист депозитів (100%) до суми гарантії.

Малюнок 1:
Співвідношення суми гарантії по вкладам до ВВП на душу населення, 2008[5]

Джерело: власні оцінки, засновані на інформації СГД відібраних країн

У наступній вставці ми детальніше розглядаємо зміни після міжнародної фінансової кризи в 2008 році.

5 Австрія та Німеччина не зображені. В Німеччині рівень захисту вкладів в приватні, ощадні та кооперативні банки вже набагато вище ніж в інших країнах. В Австрії з жовтня 2008 року запроваджена необмежена гарантія вкладів.

Вставка 2:
Реакція на міжнародну фінансову кризу у вибраних країнах

Багато країн розширили свою СГД під час фінансової кризи в 2008 році. Гонконг перейшов до повного гарантування депозитів. Про державні гарантії оголосили в Ірландії, Данії, Австрії, Німеччині й Греції. Навіть Нова Зеландія й Австралія, що раніше категорично відмовлялись від гарантування депозитів, запровадили такі гарантії.

Інші країни підняли суму гарантії по депозитам. США тимчасово збільшили гарантію від 100000 дол. США до 250000 дол. США, щоб відновити довіру до фінансової системи. У Швеції гарантії на одного вкладника були недавно подвоєні до 50400 євро. Швейцарія збільшила гарантію по приватних вкладах з 30000 швейцарських франків до 100000 франків (67000 євро) з початку листопада. В середині жовтня уряд Люксембургу вирішив підняти суму гарантії по депозитах до 100000 євро.

Мінімальний рівень гарантії серед країн ЄС, що діє з 1995 року також змінився. На початку жовтня міністри фінансів ЄС вирішили збільшити мінімальну гарантію по приватним заощадженням в ЄС від 20000 євро принаймні до 50000 євро. З 2010 року вона досягне 100000 євро. У Німеччині захист приватних, кооперативних та ощадних банків набагато перевищує цю норму. Європейська Комісія також різко скоротить строки повернення вкладів. У майбутньому вкладники зможуть повернути свої гроші через три дні замість дев'яти місяців.

2.3. Фінансування

СГД звичайно відрізняються за механізмом фінансування. Серед 12 проаналізованих країн, 7 накопичують кошти, які потім використовуються для повернення втрачених вкладів (попереднє фінансування). З іншого боку, в двох країнах (Австрія, Великобританія) кошти не накопичуються, а учасники роблять внески після того, як прийняте рішення про повернення вкладів (покриття збитків по факту). Нарешті, в Канаді, Франції й Італії є гібридна система, яка комбінує елементи попереднього фінансування та покриття фактичних збитків.

База нарахування внесків використовується, щоб визначити внески до фонду установами-учасниками. Величина бази нарахування визначається, беручи до уваги максимальні збитки системи і може змінюватись. Найбільш поширені бази нарахування це застраховані вклади(7) або всі вклади(2). Однак, деякі системи, такі як в Німеччині і Італії можуть мати більш широку базу і включати внутрішні зобов’язання або всі зобов'язання та брати до уваги інші фактори, такі як обсяг проблемних позичок.

Інше важливе питання, чи внески до СГД нараховуються по фіксованій ставці чи диференційовані залежно від ризику. В останньому випадку необхідно аналізувати ризик прийнятий на себе банками для того, щоб визначити рівень внесків. 5 з 12 схем не контролюють ризики, а 7 інших (Канада, Німеччина, Франція, Угорщина, Італія, Швеція і Сполучені Штати) аналізують ризик учасників і застосовують внески, що залежать від взятих на себе ризиків. Діапазон ставок коливається від 0,014-0,114% у Канаді до 0,75-1,25% у Франції.

Установи-учасники - головне джерело фінансування схеми в кожній розглянутій країні. Установи-учасники звичайно повинні платити внески, щоб приймати участь в схемі. Для великої вибірки країн було проаналізовано, які джерела фінансування доступні для ФГВ в надзвичайній ситуації крім внесків учасників, і які головні типи інвестицій ФГВ. Результати можна побачити в Таблиці 1.

Є багато можливих джерел фінансування в надзвичайних ситуаціях. Позики від уряду або центрального банку а також державні гарантії - найпоширеніші джерела. Але можуть також використовуватись кошти приватного сектору (випуск облігацій або запозичення з приватних джерел). СГД також іноді можуть звернутись по допомогу до багатосторонніх організацій або двосторонніх банків розвитку.

Таблиця 1:
Джерела фінансування в надзвичайних ситуаціях і типи інвестицій СГД (січень 2008)

Джерела фінансування в надзвичайних ситуаціях (крім внесків учасника), n=78 країн, одна країна може мати декілька джерел		**Дозволені напрями інвестування коштів СГД, n=60 країн, одна країна може мати декілька напрямів фінансування**	
запозичення від центрального банку	36	зобов'язання уряду	42
запозичення від уряду	33	зобов'язання центрального банку	15
урядова гарантія	18	зобов'язання установ-учасників	15
запозичення із приватних джерел	17	зобов'язання іноземних урядів (іноземних банків)	12
випуски облігацій	13	малоризикові високоліквідні інструменти	9
запозичення від установ-учасників	11	Заборонено вкладати в установи-учасники	4

Джерело: IADI: Funding of Deposit Insurance Systems, Discussion Paper, 2008.

Коли СГД фінансується на основі попереднього фінансування, урядовці повинні вирішити, як розпорядитись накопиченими грошима. Існує зворотна залежність між ліквідністю та доходністю. Фонд повинен мати належний обсяг ліквідних активів, щоб виплатити компенсацію застрахованим вкладникам у випадку банкрутства. У більшості схем фонди інвестують свої кошти в зобов'язання держави (42) та в центральні банки (15). Вклади в установи-учасники (15) є також досить поширеним видом інвестицій.

2.4. Повноваження

Схеми гарантування депозитів, що працюють у різних країнах, показують істотні відмінності щодо їхніх повноважень та функцій. Відповідно до міжнародної термінології, ці схеми можуть бути розділені на дві категорії:

- **каса** – їх повноваження обмежені виплатою гарантованих депозитів, коли кредитна установа оголошує про банкрутство.
- **ризик-менеджер** – такі установи мають ширші повноваження, включаючи можливість фінансової підтримки, щоб запобігти банкрутству банків. Потрібно відзначити, що в різних схемах використовуються різні інструменти.

СГД Чехії, Швеції й Великобританії - каси, тоді як інші країни дали своїм установам ширші повноваження. В п'яти країнах орган по гарантуванню депозитів може вирішити взяти банк під свій контроль. В органу по страхуванню депозитів є повноваження скасувати страхування депозитів для будь-якого банка-учасника в 9 випадках. І в чотирьох випадках, фонд гарантування вкладів може притягувати до відповідальності директорів банку або інших банківських службовців.

У період з 2000 до 2005 року 14 банків були закриті або поглинуті. Україна потребує самого довгого часу, щоб повернути вклади, а саме 60 місяців.

3. Гарантування вкладів в Україні (до "антикризового" закону)

В 1998 році було створено схему гарантування депозитів в України. Вона була створена державою, а фінансується спільно. Початковий капітал в 20 млн. грн. був наданий НБУ. НБУ може також за потреби надати додаткове фінансування. Депозити пов'язаних осіб і міжбанківські депозити не включаються в схему, як і депозити інших юридичних осіб. Фонд гарантує **різні види вкладів** (строкові та до запитання), але цінні папери та інші зобов'язання банку не включені. Депозити

гарантуються на 100%. Розмір гарантії спочатку становив 500 грн. було збільшено до 1500 грн. в 2003 р. і до 50 000 грн. у вересні 2007 р. Депозити в іноземній валюти гарантовані, але повертаються в гривнях по офіційному курсу на день закриття банку.

Участь: Участь в ФГВ обов'язково. Управління фондом змішане державне/приватне: 2 члени від НБУ, 2 від уряду, 1 від банків.

Фінансування: СГД фінансується за рахунок фіксованих щоквартальних внесків банків (0,125% вкладів фізичних осіб в квартал, тобто 0,5% на рік). і початкових внесків для нових банків (1% від статутного капіталу).

Надзвичайне фінансування: Якщо у фонду закінчуються кошти, він може зібрати спеціальний збір з банків, або звернутись до НБУ, уряду, приватних інвесторів за фінансуванням. Спеціальний збір обмежений розміром звичайного збору і, таким чином, не може перевищувати 0,5% на рік. Фонд гарантовано одержить бюджетне фінансування у грошовій формі або як державні облігації на суму до 2,5% вкладів фізичних осіб, якщо в нього немає коштів. Державна допомога повинна бути передбачена в бюджеті. Фінансування НБУ – явно не гарантоване. **Принципи інвестування** дозволяють вкладення коштів фонду лише в державні облігації та на рахунок в НБУ.

Поточні дані: Наприкінці вересня 2008 р. депозити фізичних осіб становили 202 млрд. грн. В жовтні з банків було вилучено ще 7,9 млрд. грн. Кошти фонду гарантування вкладів становили 1,7 млрд. грн. До кінця 2008 року та в 2009 році фонд може отримати наступне фінансування 1,5 млрд. грн. від звичайних внесків, 1,0 млрд. від спеціальних внесків, частку від перевищення доходів НБУ над витратами, що в 2008 р. становила 1 млрд. грн. та 4,1 млрд. грн. від уряду. Загальний обсяг доступних коштів може досягнути 10 млрд. грн. Крім того НБУ може виділити додаткове фінансування фонду, не вимагаючи в нього застави.

4. Рекомендації для України

4.1. Поточна ситуація

Україна постраждала від міжнародної фінансової кризи за останні місяці. Вилучення вкладів, ослаблення гривні та конфлікт щодо права власності навколо шостого найбільшого банку України, Промінвестбанку, викликали проблеми ліквідності, банківську паніку, і збільшили попит на готівку з боку населення. Близько 6 млрд. грн. були забрані з вкладів за першу половину жовтня. У відповідь, НБУ випустив постанову[6], якою спробував стабілізувати ситуацію і вніс важливі тимчасові зміни у функціонування банківської системи: банкам заборонили збільшувати свої активи (винятки - інвестиції в державні облігації, депозитні сертифікати НБУ і міжбанківський ринок). Крім того, заборона НБУ на дострокове зняття депозитів зменшила в короткостроковому плані ризик відтоку депозитів і банківської паніки. Однак, потрібно відзначити, що деякі із запроваджених обмежень були згодом пом'якшені7 . У жовтні НБУ надав 20 млрд. грн. (приблизно 4 млрд. дол. США) ліквідності багатьом банкам.

6 Постанова НБУ № 319 від 11 жовтня 2008 р.

7 Постанова НБУ № 328 від 16 жовтня 2008 р.

На даному етапі, масове вилучення депозитів в банку може бути викликане кожним з наступних факторів:

1) Банкрутство великого банку або багатьох менших банків
2) Поширення міжнародної фінансової кризи до великого набору країн. Масове вилучення депозитів, наприклад, у Росії буде дуже поганим прикладом для України

Щоб запобігти цьому і отримати позичку Міжнародного валютного фонду на суму 16.4 млрд. дол. США, наприкінці жовтня Верховна Рада схвалила "Антикризовий" закон. Він включав ряд заходів для рекапіталізації банків, збільшення розміру гарантії по депозитам з 50000 грн. до 150000 грн. (приблизно 19500 дол. США) і створення стабілізаційного фонду.

Банки також зобов'язані використовувати свої доходи, щоб покращити показники адекватності капіталу, а держава купить контрольні пакети в проблемних банках. ФГВ буде також отримувати 25% прибутку НБУ, але не менше ніж 1 млрд. грн. щорічно.

У випадку банківської паніки, може розпочатись криза: проблеми ліквідності окремих банків можуть перетворитись в проблеми платоспроможності і викликати загальну банківську кризу. Це означає ризик, того що ФГВ має недостатньо коштів і може їх вичерпати. Інша проблематична ситуація може виникнути через валютні ризики ФГВ. Активи ФГВ виражені в гривнях, але значна частина застрахованих вкладів виражена в іноземній валюті (49,9% на кінець 2008 р.).

В таких умовах потрібні зміни і реформи до СГД з метою стабілізації банківського сектору і запобігання паніки в масштабах всієї системи. Їх буде обговорено у наступних розділах. У підрозділі 4.2 увага зосередиться на негайних заходах для відновлення довіри, тоді як в наступному підрозділі розглядаються питання довгострокової реформи системи гарантування депозитів, заснованої на економічних принципах.

Як можна побачити нижче, головна проблема полягає в тому, щоб врівноважити переваги короткострокової стабільності з довгостроковими проблемами мотивації. Заходи, які потрібно робити в короткостроковому плані, щоб заспокоїти кризу, можуть створити неправильні стимули в більш тривалій перспективі і викликати наступну кризу.

4.2. Короткострокові заходи

СГД - правильний інструмент для підтримки стабільності банківського сектору і запобігання масового вилучення вкладів. СГД є кращим інструментом для забезпечення безпеки вкладів ніж центральний банк або уряд, тому що може бути встановлена ціна за надані гарантії. У країнах з перехідною економікою, коли інституції залишаються слабкими, лише явні обмежені гарантії повернення вкладів можуть отримати довіру населення. Тільки, тоді коли інституції дуже сильні, може працювати неявна система.

Таким чином, СГД - правильний інструмент, щоб підтримувати стабільність банківського сектору як в спокійні часи так і під час кризи, але вона повинна супроводжуватися іншими заходами.

У наступній частині будуть обговорені основні питання щодо короткострокової реакції на кризу і способи поліпшити гарантування вкладів:

Рекомендація 1: Всебічне рішення краще ніж реагування на окремі прояви кризи

Досвід окремих країн показує, що всебічне рішення краще (дешевше, швидше і менш болюче) ніж реагування на окремі прояви кризи, наприклад через надзвичайні позички.8 Це означає, що замість того, щоб розбиратись з кожним проблемним банком індивідуально, доцільно обрати більш загальний підхід, який складається з проведення ряду заходів:

- Рекапіталізація банків. Збільшити капітал банків через випуск привілейованих акцій. Виділення коштів на ці цілі з метою збільшення довіри
- Уряд створює установу для управління проблемними активами
- Державна гарантія для боргових інструментів банків
- Вливання ліквідності центральним банком. Позички банківському сектору на тривалий строк. В Україні НБУ надає розширений доступ до коштів центрального банку і приймає більш широкий діапазон цінних паперів як заставу для рефінансування.

Чим скоріше буде здійснена реорганізація банків і відновлена довіра до банків, тим менша потреба в необмежених гарантіях.

Рекомендація 2: Потрібна державна допомога у випадку, якщо ФГВ витрачає всі свої кошти

Загалом, у ринковій економіці потрібно дозволяти банкрутство компаній і зокрема банківських установ. Обґрунтування для цього наступне: неефективні установи заміняються кращими, а менеджери і власники отримують стимули для "гарної" корпоративної поведінки. Проблема з банками полягає в тому, що вони часто є "занадто великими, щоб збанкрутувати" або "занадто зв'язаними з іншими банками, щоб збанкрутувати", а коли вкладники втрачають свої заощадження є ризик системної кризи.

За поточної кризи державна підтримка буде необхідна, якщо власні кошти ФГВ закінчаться. В цьому випадку є кілька способів урятувати банківську систему: держава може докапіталізувати ФГВ, вона може явно або неявно гарантувати всі депозити, вона може запропонувати допомогу безпосередньо проблемним банкам, або вона може поєднати вищезгадані заходи, щоб відновити впевненість в банківському секторі.

Всі три альтернативи вимагають величезної кількості капіталу. Але хоча така державна допомога потребує великої кількості грошей, частина її буде пізніше повернена, і втрати будуть невеликими порівняно з 16% від ВВП, що звичайно зникають після банківської кризи.9

Державні гарантії для банків тільки тоді викликають довіру, коли держава може виконати свої зобов'язання, наприклад за рахунок майбутніх доходів від податків. Державні гарантії спрацьовують найкраще, коли банки є маленькими і залучають кошти всередині країни. Дієвість державної гарантії в Україні є досить сумнівною, тому що

- Відсутні розвинуті ринки капіталу, щоб залучити необхідні кошти
- Борги банків в значній мірі виражені в іноземній валюті
- В НБУ та уряду є лише обмежена кількість міжнародних резервів

8 Laeven, L./Valencia, F.: The use of blanket guarantees in banking crises, IMF working paper WP 08/250, p. 5, 2008.
9 Economist: America's bail-out plan, Sep. 25, 2008.

В літературі описується багато випадків, коли країни запроваджували тимчасові державні гарантії, що перевищували межі СГД. Вони розглядаються в наступному підрозділі.

Рекомендація 3: Необмежені гарантії депозитів гірші за гарантії та рекапіталізацію проблемних банків

Під час великої банківської кризи у ФГВ можуть вичерпатись кошти. Тоді один із способів відновлення довіри до банківського сектора полягає в запровадженні необмеженої гарантії на банківські пасиви, щоб зупинити масове вилучення вкладів. Однак це рішення гірше ніж надання гарантій та рекапіталізація лише проблемних банків. [10]

Державна необмежена гарантія на всі вклади або викуп проблемних активів дає можливість отримати надмірні прибутки здоровішим банків. Це створює неправильні стимули і підвищує витрати на державну програму. Тому, щоб мінімізувати моральну небезпеку державна допомога повинна надаватись тим банкам, що можуть збанкрутувати. Отже, тимчасова державна гарантія і рекапіталізація для проблемних банків краща ніж необмежена гарантія на вклади.

Гарантії для банків порушують правило, за яким неплатоспроможні банки потрібно ліквідувати. Тому, коли банки є занадто великими для ліквідації, **регулятори повинен покласти частину витрат на проблемні установи**, а акціонери повинні втратити частину або весь свій капітал, якщо банк потребує допомоги для продовження роботи. Після рекапіталізації і настання стабільності державна частка у банках може бути приватизована.

Необмежені гарантії як останній захід можуть запобігти масовому вилученню вкладів, якщо вони викликають довіру. Кілька країн Європи останнім часом оголосили про такі гарантії, включаючи Німеччину, Данію, Ісландію й Ірландію. Однак, вони можуть понести значні бюджетні витрати і стикнутись зі збільшеною моральною небезпекою. Саме тому потрібно обережно підходити до запровадження необмежених гарантій.

Крім того, **іноземні зобов'язання** банків не **реагують на необмежені гарантії**.[11] Весь міжнародний досвід показує, що нерезиденти продовжують забирати депозити, тому що вартість виходу з країни для них нижче ніж для резидентів, і вони не готові перевіряти чи буде виконана гарантія.

Рекомендація 4: Обмеження гарантій в часі

Гарантії повинні бути обмежені в часі. Необмежені по тривалості гарантії можуть діяти декілька років або ще довше (наприклад в Туреччині більш ніж 8 років). Гарантію без строку закінчення непросто скасувати. Тому, краще встановити дату закінчення дії гарантії із самого початку.

Рекомендація 5: Розширення схеми страхування депозиту й збільшення стелі охоплення

Після зменшення довіри, викликаного тимчасовим замороженням строкових депозитів, необхідно проводити заходи по відновленню довіри вкладників. Важливий крок в цьому напрямку - розширення СГД, включаючи вже оприлюднену пропозицію щодо збільшення гарантованої суми. Перевага від цього кроку - збільшення впевненості вкладників і позитивний психологічний ефект. Збільшення гарантованої суми повернення вкладів може мати позитивний ефект на економіку, оскільки воно повинно заспокоїти ситуацію. Збільшення гарантованої суми повинне зменшити

10 Laeven, L./Valencia, F.: The use of blanket guarantees in banking crises, IMF working paper WP08/250, p. 6., 2008.

11 Laeven, L./Valencia, F.: The use of blanket guarantees in banking crises, IMF working paper WP08/250, p. 4, 2008.

негативну реакцію громадськості на нещодавнє рішення НБУ, що забороняє дострокове вилучення вкладів.

Вирішуючи питання про гарантовану суму, варто відзначити, що **чисті вигоди** від гарантування вкладів **навряд чи будуть максимізовані при відсутності гарантії або при необмеженій гарантії.**[12] Необмежена гарантія по вкладам може призвести до банкрутства фонду гарантування вкладів. Крім того, довіра до обіцянок СГД падає. Занадто велика гарантована сума або державна гарантія на всі вклади, зменшує ринкову дисципліну з боку вкладників й створює моральну небезпеку. В цьому випадку, вкладники не цікавляться ризиками банку, і депозити мають тенденцію переміщатися в банки, які приймають на себе більші ризики і пропонують високі процентні ставки.

Під час кризи недоцільно запроваджувати **франшизу** в 10%, що є непоганим заходом в довгостроковому плані, тому що це може дестабілізувати ситуацію й викликати масове вилучення вкладів.

Отже, потрібно **збільшити гарантовану суму**, але не настільки, щоб привести до повної байдужості з боку вкладників. Щоб визначити, яка належна гарантована сума, ми розглядаємо структуру вкладів в Україні і рівень гарантій в одинадцяти інших країнах.

Таблиця 2:

Структура вкладів фізичних осіб в Україні

Розмір вкладу, грн.	Число рахунків, тисяч	% від загальної кількості	Кошти на рахунках, млн. грн.	% від загальної кількості	Середній розмір вкладу, грн.
<50 000	33 444 4	98,1	33 444,4	36,5	2 108
50 000-100 000	402 8	1,2	26 534,9	13,8	65 875
> 100 000	231,9	0,7	95 856,7	49,7	413 323
Всього	34 079,2	100,0	192 888,6	100,0	5 660

Джерело: Фонд гарантування вкладів фізичних осіб України

Встановлення фіксованих сум гарантії по вкладам необхідне, щоб переконати більших вкладників і власників субординованого боргу відповідних банків, що їх кошти дійсно в небезпеці. Це створює стимули для контролю ризиків банку приватними вкладниками, що особливо важливо в умовах обмеженої прозорості бухгалтерської звітності і слабкої державної відповідальності.

При **сумі гарантії в 150 000 грн.** більш ніж 99% вкладів і понад 50% суми вкладів застраховані.[13] Для порівнянні в США захищені 62% вкладів, у Великобританії - 60%. Це означає, що новий закон від 31 жовтня 2008 р. збільшив рівень захисту вкладів в Україні до приблизно подібного рівня з цими державами.

У світі середня гарантія становила 2-3 ВВП на душу населення.[14] За останні місяці під час кризи багато країн збільшили суму гарантії, або оголосили про такий намір. Інші країни все ще думають про збільшення цієї межі, і в деяких країнах діє необмежена гарантія (Австрія, кооперативні та ощадні банки в Німеччині). Це означає, що

12 Sinclair, P.: Optimum deposit insurance, University of Birmingham, p. 2, 2005

13 На жаль ми не маємо деталізованої розбивки вкладів понад 100 000 грн. Однак, ми впевнені, що згадане значення суттєво більше 50%

14 Країни, що розглядались у цій роботі (Німеччина, Швеція, Польща, Чехія, Угорщина, Великобританія, Франція, Італія, Канада, Австрія, США) мали середній показник покриття 2, який збільшився до 3,4 за останні місяці. Не включались ті країни, що мають необмежену гарантію такі як Німеччина

середній показник (гарантована сума до ВВП на душу населення) підвищиться в напрямку 4 ВВП на душу населення. Крім того при міжнародних порівняннях спостерігається тенденція до вищого показника в країнах з низьким ВВП на душу населення ніж в багатших країнах. [15]

Таким чином доцільне відношення для України можна оцінити як 5. Це означає, що закон від 31 жовтня 2008 р. підвищив рівень захисту вкладів до достатнього рівня в порівнянні з міжнародними стандартами. Гарантована сума **повинна лишитись на рівні 150 000 грн.**. Подальше збільшення, наприклад до 200 000 грн. або вище, не доцільне, тому що гарантія поширеться також на крупних вкладників, які важливі для забезпечення ринкової дисципліни.

Рекомендація 6: Розповсюдити гарантування вкладів на вклади юридичних осіб в комерційні банки

Масове вилучення вкладів не обмежене дрібними вкладами. Вилучення крупних вкладів може бути ще більшою загрозою. Саме тому в більше ніж половині країн з нашої вибірки гарантовані небанківські корпоративні депозити. Серед ширшого набору країн (24 країни) 13 країн (серед них Австрія, Німеччина, Польща, Словаччина, Словенія, Латвія, Естонія, США, Канада) гарантують небанківські корпоративні депозити. З іншого боку, в 11 країнах (серед них Чехія, Угорщина, Литва, Франція, Італія), корпоративні депозити не застраховані.

Наприклад в Німеччині застраховані вклади більшості клієнтів, включаючи приватних, корпоративних та державних клієнтів. Частка приватних депозитів (2 676 млрд. євро) в Німеччині становить приблизно 53%, а корпоративних депозитів - 39% у вересні 2008 року.

З іншого боку, міжбанківські вклади не гарантуються майже у всіх країнах, щоб змусити банки контролювати один одного. Однак, в країнах з інституціональною гарантією гарантуються всі вклади.

Аргументи проти гарантування вкладів юридичних осіб:

1. Комерційні фірми потребують меншого захисту. Вони мають професійні кадри, що можуть контролювати банки і реалізувати ринкову дисципліну. Однак для малих підприємств це не обов'язково так.
2. Гарантування вкладів юридичних осіб збільшує навантаження на фонд гарантування вкладів.

Ці аргументи частково правильні. Однак в умовах кризи ризик масового вилучення вкладів, що починається з вкладів компаній є важливішим. Крім того, малі та середні підприємства часто не готові до контролю за банками і потребують гарантування вкладів.

Другий аргумент потрібно розглядати серйозно. Але замість того, щоб відмовлятись від гарантування вкладів юридичних осіб, розмір фонду повинен бути переглянутий і можливо збільшений. В Україні ФГВ доцільно буде збільшити у випадку поширення гарантії на вклади юридичних осіб. Наявних коштів занадто мало, якщо згадати 8,9 млрд. грн. вкладів юридичних осіб лише в Промінвестбанку.

Рекомендація 7: Повернення вкладів в іноземній валюті в гривні створює ризик для власників цих вкладів

На даний момент, вклади в іноземній валюті компенсуються в гривні. Для ФГВ це дає можливість повертати всі вклади у валюті, в якій зберігаються кошти фонду. Проте фонд все ще стикається з валютним ризиком: якщо гривня знецінюється, депозити в

15 Nenovsky, N./Dimitrova, K.: Deposit overinsurance in accession countries, in: Demirküc-Kunt, A./Kane, E.J./Laeven, L.: Deposit insurance around the world, MIT press, Cambridge Mass., p. 281, 2008.

іноземній валюті виражені в гривні зростають. Валютний ризик для ФГВ є обмеженим, тому що по мірі знецінення гривні гарантована сума виражена в іноземній валюті зменшується.

Для власників вкладів в іноземній валюті виникають два типи ризику:

а) Офіційний курс, що використовується для обчислення компенсації в гривнях може бути менш вигідним ніж ринковий курс;

б) Банківські кризи часто поєднуються з проблемами на валютному ринку. Оскільки для конвертації вкладу використовується курс на момент недоступності вкладів, то ризик знецінення гривні за період між недоступністю вкладів та їх поверненням несе вкладник.

Через ці дві причини власники вкладів в іноземній валюті в Україні мають стимули до вилучення своїх вкладів, коли очікується знецінення гривні. Ці стимули особливо великі для вкладників нерезидентів, тому що для них вибір між збереженням вкладів в українському банку і їх поверненням в рідну країну є очевидним. Це створює ризик масового вилучення вкладів і проблем з ліквідністю для українських банків, що мають великі зобов'язання в іноземній валюті. Однак, поки що вкладники однаково швидко знімали вклади як в іноземній валюті так і в національній валюті.

Частина повернених коштів в гривні будуть негайно конвертовані в іноземну валюту, що може викликати нестабільність на валютному ринку. Це означає, що стабілізуючий вплив проведення всіх виплат ФГВ в гривні на валютний курс буде обмеженим.

Висновок: існує негативна залежність між попередженням вилучення вкладів в іноземній валюті і забезпеченням платоспроможності ФГВ. Будь-які дії під час кризи можуть бути руйнівними, але в довгостроковому плані вклади в іноземній валюті повинні компенсуватись в іноземній валюті. Система гарантування вкладів, яка повертає вклади в іноземній валюті, повинна мати достатньо іноземних активів або інші джерела фінансування в іноземній валюті, щоб зробити це зобов'язання реалістичним.

Рекомендація 8: Надання субсидій ФГВ для збільшення його обсягу

Під час фінансової кризи може бути необхідною державна допомога проблемним банкам, як описано вище. Крім того, доцільне державне фінансування ФГВ. Оскільки банки вже потребують додаткового капіталу, вони не можуть стати джерелом капіталу для фонду. Якби банки повинні були внести більше грошей до фонду, їх ситуація стала б ще серйознішою. Але уряд або центральний банк можуть допомогти в цій ситуації.

Держава може або гарантувати виплату коштів з фонду або докапіталізувати фонд. Одна пропозиція пропонує перераховувати до ФГВ частину прибутку центрального банку. Після прийняття "Антикризового" закону 31 жовтня, в ФГВ буде перераховуватись 25% прибутку НБУ, але не менше ніж 1 млрд. грн. щороку. Це правильний захід і означає збільшення коштів ФГВ з 1,7 млрд. грн. до 2,7 млрд. грн.

Однак, державна допомога ФГВ повинна бути винятком з правил. В нормальні часи банківський сектор повинен бути відповідальним за фінансування ФГВ, щоб уникнути заниження ціни на гарантії по вкладам.

Підсумок рекомендацій: що потрібно робити зараз?

- Всебічне рішення краще ніж подолання окремих проявів кризи.
- Гарантування вкладів - правильний інструмент, щоб збільшити довіру до банківського сектору, але воно може справитись із проблемами платоспроможності окремих банків і повинне доповнюватись центральним

банком як кредитором останньої інстанції для неліквідних але прибуткових банків.

- Розмір гарантії по вкладами повинен бути збережений на рівні в 150000 грн..
- Гарантія повинна бути поширена на вклади юридичних осіб.
- НБУ повинен надавати фонду кредити без застави.
- Відповідно до "Антикризового" закону від 31 жовтня, уряд повинен перерахувати 1 млрд. грн. (прибуток НБУ) в 2008-2009 рр. до Фонду гарантування вкладів (ФГВ).
- НБУ може запровадити попередній запис (наприклад за 1 або 2 тижні) для зняття вкладів з банків, щоб дати банкам "перепочинок".

Але всі ці заходи можуть бути недостатніми у випадку кризи всієї системи або банківської паніки. Тому, необхідні подальші заходи:

- НБУ як кредитор останньої інстанції повинен надавати ліквідність банкам.
- Повинна проводитись швидка рекапіталізація проблемних банків за потреби.
- Уряд повинний випустити облігації для рефінансування.
- Необмежені гарантії вкладів є гіршими ніж гарантії та рекапіталізація лише проблемних банків.
- Державні гарантії повинні бути обмежені по тривалості.

4.3. Довгострокові заходи

Страхування депозитів погіршує ринкову дисципліну і створює моральну небезпеку. Воно збільшує ризики, взяті на себе банками[16], тому що вкладники втрачають стимули для контролювати кредитоспроможність і ризики банків. СГД заохочує банки брати більше ризиків (моральна небезпека). Банки можуть фінансувати ризиковані позички під низькі процентні ставки. Моральна небезпека є найбільшою для неплатоспроможних банків, тому що власникам акцій немає, що втрачати. В результаті банківська система стає менш стійкою через збільшення ризиків.

Щоб збалансувати негативні ефекти страхування депозитів, ризики, взяті на себе банками, повинні бути обмежені. Це може бути зроблено двома шляхами. Один спосіб пом'якшити моральну небезпеку – уважний банківський нагляд і жорсткі вимоги щодо адекватності капіталу. Тоді ефективний банківський нагляд заміняє ринкову дисципліну, обмежуючи ризики і сприяючи обережній кредитній політиці.

Інший спосіб – це введення елементів ринкової дисципліни до регуляторних вимог і страхування депозитів, щоб уникнути неправильних стимулів для банків і для вкладників, які можуть привести до наступної кризи. Тому перетворення системи гарантування вкладів у спосіб, що посилить ринкову дисципліну та зменшить моральну небезпеку, є надзвичайно важливим.

Рекомендація 9: Обов'язкове членство

Обов'язкове членство збільшує кількість учасників і виключає негативний вибір, коли тільки слабкі учасники залишаються в систем, сильні установи припиняють участь по мірі того як фонд потребує нового капіталу.

Тому, СГД в Україні повинна залишитись обов'язковою.

Рекомендація 10: Розмір гарантії

Гарантія, встановлена на низькому рівні і з вузьким визначенням гарантованих вкладів, може не справлятись зі своєю функцією. З іншого боку, гарантія, встановлена на високому рівні, що покриває широкий спектр вкладів, може

16 Cull, R./Senbet, L. W.: Deposit Insurance and Financial Development: World Bank Policy Research Paper 2682, p. 2, 2001.

зменшити стимули для того, щоб вкладники контролювали ризики банку і може збільшити потребу у фінансуванні гарантування вкладів.

Саме тому вклади повинні гарантуватись лише до певної межі. Існуюча гарантія в 150000 грн. повинна залишитися на цьому рівні в середньостроковому плані. Ми рекомендуємо однакову гарантію для вкладів в іноземній валюті та в національній валюті.

Рекомендація 11: Запровадити франшизу

Запровадивши франшизу розміром наприклад в 10%, більші вкладники можуть понести певні втрати при банкрутстві банку. Таким чином, розширюється клас інвесторів, у яких є стимули контролювати банки і забирати вклади з ризикових банків. Міжбанківські вклади і вклади пов'язаних осіб не повинні гарантуватись, щоб банки контролювали своїх контрагентів, а менеджери несли втрати разом зі своїми банками. Франшиза забезпечує стимул для вкладників контролювати банки, але вони водночас застраховані проти більшості втрат, тому що вони приймають на себе лише невеликий ризик. Франшиза заохочує контроль з боку вкладників і навряд чи збільшить ризик масового вилучення вкладів. Аналогічні наслідки має рекомендація про випуск банками негарантованого **субординованого боргу**. Це створює клас інвесторів, у яких є великий стимул контролювати банки. А ринкова ціна субординованого боргу може давати сигнали про ризикованість банків.

Рекомендація 12: Керівні принципи інвестиційної політики ФГВ

Коштами Фонду потрібно добре управляти, так щоб вони були завжди доступні для повернення вкладів на першу вимогу. Таким чином, постає важливе питання, у які валюти і в які інструменти потрібно дозволити ФГВ вкладати свій капітал.

Порівнявши ситуацію в багатьох країнах, можна прийти до висновку, що певні правила інвестування передбачені в 60 країнах з 94:

- Більшість країн віддає перевагу низько-ризиковим/ високоліквідним інструментам
- В 1/3 всіх країн інвестиції дозволені лише в державні цінні папери або інші зобов'язання уряду (42 країни включаючи США, Великобританію). Багато країн дозволяють вкладання коштів в зобов'язання центрального банку.
- Деякі країни також дозволяють банківські вклади (наприклад Болгарія)
- 15 країн дозволяють вкладати кошти в установи-учасники, декілька країн дозволяють вкладати кошти в зобов'язання іноземних урядів / іноземних банків (наприклад Чехія). З іншого боку 4 країни забороняють інвестиції в установи-учасники.
- В деяких країнах (наприклад в Франції) обмеження відсутні: професійні керуючі фонду можуть вкладати кошти в інструменти грошового ринку, акції, облігації і т.д.
- Міжнародна асоціація страховиків вкладів(IADA) рекомендує: "інвестувати кошти в активи в тій валюті в якій будуть повертатись вклади". "Кошти потрібно інвестувати так, щоб хеджувати ризики фонду."
- В Україні ФГВ потрібно дозволити інвестувати частину коштів в активи в євро і доларах США, які є низько-ризиковими/ високо - ліквідними, такі як вклади в іноземні банки (з рейтингом S&P "A-" або краще), державні облігації і валютні деривативи з метою хеджування.

Рекомендація 13: Цільове співвідношення резервів

Співвідношення коштів фонду до загальних депозитів або до застрахованих депозитів визначається як цільове відношення. Як тільки цільове співвідношення було досягнуто, страхові внески можуть бути знижені. Тимчасове припинення

стягнення внесків не рекомендується, тому що воно створює проблеми неправильних стимулів.

Гарантовані вклади фізичних осіб в Україні становили 70,5 млрд. грн. наприкінці вересня 2008 р. Всі депозити, включаючи вклади юридичних осіб, становили 336 млрд. грн. ФГВ мав на той момент капітал в 1,7 млрд. грн., тобто 2,4 % від гарантованих вкладів (0,51% всіх вкладів). Після збільшення гарантованої суми до 150000 грн. це співвідношення впало до 1,5%. Це прийнятний рівень за міжнародними стандартами.[17] З врахуванням внесків до фонду в 2008 і 2009 роках (припускаючи, що банкрутств банків не відбудеться) і 1 млрд. грн. з прибутків НБУ, обсяг фонду становитиме 4 млрд. грн. або 3,5% від гарантованих вкладів станом на вересень 2008 р. (1,2% від всіх вкладів).

Таким чином, 4 млрд. грн. можуть розглядатись як прийнятний показник для резервів. На даний момент, фонд може адекватно капіталізуватисЬ, використовуючи додаткові кошти надані банками або державою. Однак, якщо фонд розширить гарантії на всі вклади, то фонд повинен збільшити свій обсяг приблизно до 7 млрд. грн.

Рекомендація 14: Хто повинен керувати СГД?

Міжнародний досвід пропонує спільну відповідальність державного та приватного сектору за управління схемою. Публічно-приватне партнерство (ППП) створює механізм стримування та противаг і призводить до покращення якості управління. [18] Нагляд банків за роботою СГД гарантує, що агентство буде проводити свої операції відповідально і обмежувати свої витрати. Приватний сектор, що приймає участь в управлінні СГД, гарантує більшу незалежність від політичного впливу.

Рекомендація 15: СГД потрібно активніше залучати до прийняття рішення щодо неплатоспроможності окремих банків

Сьогодні, СГД в Україні має лише функцію каси, тобто просто повертає застрахованим вкладникам вклади у випадку банкрутства банку. Оскільки фонд відповідальний за виплату коштів вкладникам, він зацікавлений у швидкому завершенні банкрутства або реорганізації неплатоспроможних банків. Можна стверджувати, що СГД більш ефективна ніж суди, тому що банківський нагляд краще розуміє банківські ризики і як їх коректувати. Beck і Leaven показали на основі вибірки країн, що банки стають стійкішими і з меншою ймовірністю стають неплатоспроможними, якщо страховик депозиту відповідальний за реорганізацію неплатоспроможних банків.[19]

Для України це означає, що ФГВ повинен мати функції відмінні від функції каси. ФГВ повинен стати ризик-менеджером, повноваження якого могли б включати банківський нагляд і регулювання його учасників. Щоб діяти як ризик-менеджер, ФГВ повинен отримувати доступ до звітності банку та/або право зажадати інформацію від банків щодо бухгалтерської звітності і ризику активів. Крім того, він повинен мати інструменти, щоб дисциплінувати банки. Якщо ФГВ прийде до висновку, що ділова практика банку не сумісна із проведенням здорових банківських операцій, він зможе вимагати відповідні зміни.

17 В США кошти фонду гарантування вкладів (45 млрд. дол. США) наприкінці другого кварталу становлять 1,01% від гарантованих вкладів (4,5 трлн. дол. США). Це занадто мало. Цільове співвідношення - 1,25%

18 Demirküc-Kunt, A./Kane, E.J./Laeven, L.: Introduction. in: Demirküc-Kunt/Kane/Laeven: Deposit insurance around the world, MIT press, Cambridge Mass., p.6, 2008.

19 Beck/Laeven, L.: Deposit insurance and bank failure resolution: cross-country evidence, in: Demirküc-Kunt/Kane/Laeven: deposit insurance around the world, Cambridge Mass., p. 149, 2008.

Однак, це не означає зменшення повноважень НБУ. Оптимальна система залежить від поділу завдань між центральним банком, банківським наглядом і СГД. В міжнародній практиці жодна система не переважає. Правильні стимули для банків важливіші за розподіл повноважень. Ефективна система нагляду, вчасно проведені заходи, і втручання на ранній стадії важливі для успішного гарантування вкладів, але не обов'язково повинні проводитись СГД. Проте можна зробити один висновок: ФГВ повинен мати принаймні деякі повноваження щодо контролю і нагляду.

Рекомендація 16: Потрібно дозволити профілактичні заходи

Коли СГД – це лише каса, вона може тільки витрачати свої кошти, коли вклади стали недоступними. Чи потрібно СГД дозволити витрачати гроші до того, як настала криза?

З 13 країн, в 5 країнах (Франція, Італія, Канада, Польща, Німеччина) СГД може вживати профілактичні заходи. В США закон про Федеральну корпорацію страхування вкладів (FDIC) від 1991 року вимагає, щоб FDIC вирішував банкрутство банку, використовуючи метод, який призведе до мінімальних витрат фонду. Це має сенс з економічної точки зору, тому що це зменшує втрати від реорганізації банку. В Україні СГД не тільки повинен отримати більше повноважень, але також і право витрачати гроші як профілактичний захід.

Рекомендація 17: Як довго повинно пройти часу до повного повернення вкладів?

В Україні СГД починає виплату протягом 30 днів після недоступності вкладів, але вкладники можуть звертатись за компенсацією протягом трьох років. У Великобританії застраховані вкладники Northern Rock були змушені зіткнутися з місяцями бюрократизму перед поверненням грошей.

У Німеччині може знадобитися до 6 тижнів, до отримання компенсації від Фонду захисту депозитів. У випадку проблемного банку Bafin, німецький орган фінансового нагляду, накладає мораторій поки він не визначиться, чи є шанс врятувати банк. Банку дозволяють приймати лише платежі по погашенню боргів. Мораторій триває щонайбільше 6 тижнів. Якщо Bafin вирішує ліквідувати банк, або якщо строк дії мораторію закінчується, він оголошує, що компенсація підлягає оплаті. Тільки тоді Фонд захисту вкладів може виплачувати компенсацію вкладникам. Для встановленої законом схеми компенсації може знадобитися до 6 тижнів до початку виплати коштів.

Коли виплата коштів відбувається занадто довго, виникають стимули, щоб забрати готівку до банкрутства банку. Це означає, що потрібно прикласти зусилля, щоб скоротити час на виплату вкладів в Україні. Для порівняння ЄС зараз планує скоротити крайній строк виплати з дев'яти місяців до трьох днів.

Рекомендація 18: Фінансування

Фінансування системи СГД найкраще проводити за рахунок банків-учасників. За винятком дійсно катастрофічних обставин, кошти на покриття втрат банків повинні йти переважно від діючих банків. Вливання ліквідності під час кризи припустиме, але використання в першу чергу внесків банків означає, що агентство буде проводити свої операції відповідально з фінансової точки зору. Фінансування повинне бути попереднім або гібридним так, щоб збирались внески на страхування депозитів незалежно банкрутства банків. У попереднього фінансування є багато переваг: воно дозволяє нагромадження коштів в стабільні часи, краще забезпечує швидку компенсацію застрахованим вкладникам і підтримує довіру громадськості.

Також потрібно передбачити зобов'язання робити додаткові платежі (внески повинні підраховуватись після визначення збитків) у випадку банкрутств банку (гібридний підхід). Під час кризи фінансування лише за рахунок банків-учасників може бути неможливим, тоді уряд повинен підтримати СГД додатковим фінансуванням. В 2/3

країн ЄС СГД фінансуються попередньо, тоді як в 6 країнах ЄС фінансування проводиться після факту.

Рекомендація 19: Надзвичайне фінансування

У більшості випадків, країни не роблять явних обіцянок щодо джерела фінансування катастрофічних втрат, що вичерпають резервний фонд. Причина - це зруйнувало б стимули вкладників контролювати банки. Крім того, в багатьох країнах наприклад в Німеччині обсяг фонду не оприлюднюється.

За можливості, доцільно укласти угоду з багатосторонніми і двосторонніми донорами, банками розвитку про надзвичайне фінансування. Це полегшило б гарантування вкладів в іноземній валюті з боку українського ФГВ

Рекомендація 20: Диференційовані внески

Збирання з банків-учасників диференційованих внесків залежно від ризику краще ніж встановлення фіксованої ставки, тому що вони мінімізують моральну небезпеку і запроваджують ринкову дисципліну для банків. Внески, розраховані на основі фіксованої ставки, забезпечують крос-субсидування від менш ризикованих до більш небезпечних банків. Теоретично, засновані на ризику премії приводять до кращої оцінки ризику банками і допомагають уникнути недооцінку гарантій по вкладам. Але обчислення справедливих внесків - нелегке завдання!

Ніде у світі не має належної заснованої на ризику системи гарантування вкладів. У країнах з неявною оцінкою СГД це неможливо по визначенню. СГД з явно встановленими внесками стикаються з проблемою точної і динамічної оцінки ризику кожного банку і кожного класу активів. Але будь-яка система, яка диференціює між різними класами ризику для банків, краще ніж фіксована ставка, тому що вона по суті передає багатство від консервативних в необережні банки і від платників податків акціонерам банку. [20]

Як встановити внески? Щоб оцінити вартість гарантії по вкладам, можуть використовуватись дані з бухгалтерської звітності (капітальні співвідношення) або кредитні рейтинги (оцінка на основі очікуваних втрат). Опціонні моделі не можуть бути рекомендовані для України, тому що передумова - добре розвинені ринки капіталу. Але потрібно дослідити, чи може бути використана інша **ринкова інформація** (доходність банківських облігацій, субординованого боргу). Рейтингове агентство Moody's стверджує, що ринкова оцінка кредитного рейтингу у 80%[21] випадків схожа на фактичні рейтинги і часто правильно передбачає зміни рейтингів. Наша **рекомендація** - встановити різні премії для різних класів ризику банків і спробувати використати ринкову інформацію.

Рекомендація 21: Ефективний банківський нагляд на заміну ринкової дисципліни

Кожна СГД знижує ринкову дисципліну. Тому, ефективні регуляторні вимоги до банків повинні заміняти ринок, формуючи дисципліну і стимулюючи обережність. Поточна міжнародна фінансова криза показала, що регуляторні вимоги до банків повинні бути поліпшені декількома способами.

Звідси можна винести декілька уроків:

- Жорстка вимоги щодо капіталізації: Банків повинні мати достатній власний капітал. В України як країни з перехідною економікою встановлені вищі вимоги до адекватності капіталу ніж мінімум, встановлений Базельською

20 Santomero, A.: Deposit insurance: Do we need it and why, Wharton Financial Institution Center, p. 20, 1997.

21 Economist, p. 47, Aug 23, 2008.

угодою. Банківська система поки що(на кінець жовтня 2008 р.) показує співвідношення адекватності капіталу (Н2) на рівні 13,16%, що вище ніж норматив в 10% встановлений НБУ.

- Складні позабалансові кредитні операції повинні бути заборонені або обмежені таким чином, що зробить їх прозорими, а прийняті банком ризики відображені на балансовому звіті банку.
- Повинні бути встановлені правильні стимули. Продаж іпотечних позик третім особам без збереження банком принаймні частини ризику повинен бути заборонений. Відповідальність по іпотечним кредитам повинна бути обмеженою (кредити без права звернення боргу на інше майно).

Рекомендації: Що потрібно робити в довгостроковому плані

- В Україні ФГВ потрібно дозволити інвестувати певні суми в активи деноміновані в євро та доларах США.
- Потрібно запровадити франшизу в 10%, а банки повинні випускати незастрахований субординований борг.
- В довгостроковій перспективі, депозити в іноземній валюті повинні компенсуватись в іноземній валюті. Системи гарантування вкладів, яка зобов'язується відшкодовувати вклади в іноземній валюті, повинна мати достатньо іноземних активів або інші джерела іноземної валюти, щоб зробити це зобов'язання реалістичним.
- Рівень резервів ФГВ повинне досягнути рівня в 4 млрд. грн. Однак, якщо фонд буде охоплювати всі вклади включаючи вклади юридичних осіб, то фонд повинен збільшити кількість коштів в фонді до 7 млрд. грн.
- Приватний сектор повинен більш активно брати участь в управління СГД. Це гарантує більшу незалежність від політичного впливу і більш відповідальне керівництво з фінансової точки зору.
- В Україні СГД потрібно активніше залучати до вирішення неплатоспроможності окремих банків. ФГВ потрібно мати додаткові функції окрім функції каси.
- Потрібно зменшити час для повернення вкладів в Україні. Для порівняння ЄС зараз планує скоротити строк з дев'яти місяців зараз до трьох днів у майбутньому.
- Для фінансування ФГВ з банків повинні збиратись внески диференційовані залежно від ризику. Рекомендується встановити різні премії для різних класів банків за ризиком і спробувати використати ринкову інформацію.

Додаток

Таблиця 3: Міжнародне порівняння СГД – управління і участь

Країна	Участь, примусова або добровільна	Участь філій іноземних банків	Число учасників	Управління фондом (приватне, уряд або спільне)	Гарантування вкладів в іноземній валюті	Домашні господарства й компанії застраховані? ні=тільки домашні господарства так=всі
Австрія	примусова	так	85	приватне	так	так
Канада	примусова	н/д	н/д	уряд	ні	так
Чехія	примусова	так	27	уряд	так	ні
Франція	примусова	так	825	приватне	тільки у валютах країн ЄЕЗ	ні
Німеччина (Фонд захисту депозитів)	добровільна	так	178 (2006)	приватне	так	так
Німеччина (законодавча схема компенсації)	примусове	так	271 (тільки приватні банки)	спільне	тільки у валютах країн ЄЕЗ	так
Німеччина(ощадні та кооперативні банки)	примусове	ні	ощад.=448, кооп. = 1 214	приватне	так	так
Угорщина	примусова	так	211	спільне	тільки у валютах країн ЄС та ОЕСР	ні
Італія	примусова	так	291	приватне	так	ні
Польща	примусова	так	653	спільне	так	так
Швеція	примусова	так	131	уряд	так	ні
Україна	примусова	так	150	уряд	так	н/д
Великобританія	примусова	так	1 345	уряд	так	ні
Сполучені Штати	примусова	н/д	н/д	уряд	так	так
Загальна кількість (n = 12) *	**примусова = 11 добровільна = 1**	**так = 10 н/д = 2**	**Ø 486 н/д = 2**	**уряд = 6 спільне = 2 приватне = 4**	**так = 9 ні = 1 частково = 2**	**так = 5 ні = 6 н/д = 1**

Джерело: *Deposit Guarantee Systems: EFDI First Report, Annex XI-XXXI, 2006, Demirgüç-Kunt, A.; Karacaovali, B.; Laeven, L.: Deposit Insurance around the World: A Comprehensive Database (World Bank), p. 28-59, 2005*

* Щоб забезпечити порівнянність між країнами тільки в Німеччини лише Фонд захисту депозитів (приватні банки) включений в міжнародний огляд

Таблиця 4: Міжнародне порівняння СГД – гарантовані суми

Країна	ВВП по ПКС (2007) млрд.	ВВП по ПКС на душу населення (2007)	Населення (2007) млн.	Обсяг гарантії до кризи (червень 2008)	Діюча гарантія (жовтень 2008)	Обсяг гарантії[a] (червень 2008)	Обсяг гарантії[a] (червень 2008)	Франшиза в % (2008)	Сума гарантованих вкладів (2005) в млрд. грн.
Австрія* **	265 євро	31800 євро	8,277	20000 євро	50000 євро	0.6	1.6	0%	22
Канада*	1178 дол.	35 825 дол.	32,882	100000 дол.	100000 дол.	2.8	2.8	0%	н/д
Чехія	172 євро	16638 євро	10,321	25000 євро	50000 євро	1.5	3.0	0%	47
ЄС	12173 євро	24800 євро	491,000	20000 євро	50000 євро	0.8	2.0	10%	н/д
Франція	1744 євро	27600 євро	61,707	50000 євро	60000 євро	1.8	2.2	0%	1 000
Німеччина (Фонд захисту депозитів)	2310 євро	28100 євро	82,200	до 30 відсотків відповідального капіталу банку у вкладника		-	-	0%	951
Німеччина (законодавча схема компенсації)	2310 євро	28100 євро	82,200	20000 євро	50000 євро	0.7	1.8	10%	951
Німеччина(ощадні та кооперативні банки)	2310 євро	28100 євро	82,200	необмежена гарантія		-	-	0%	1594****
Угорщина	132 євро	13086 євро	10,066	25000 євро	50000 євро	1.9	3.8	0%	19
Італія	1500 євро	25200 євро	58,880	103291 євро	103291 євро	4.1	4.1	0%	386
Польща	428 євро	11217 євро	38,121	22500 євро	50000 євро	2.0	4.5	0%	90
Швеція	231 євро	25195 євро	9 170	25000 євро	50000 євро	1.0	2.0	0%	58
Україна*	320 дол.	6916 дол.	46,192	10000 дол.	25000 дол.	1.4	3.6	0%	20
Великобританія	1847 євро	28800 євро	60,836	40000 євро	60000 євро	1.4	2.1	0%	1 150
Сполучені Штати	13811 дол.	45737 дол.	301,967	100000 дол.	250000 дол.	2.2	5.5	0%	н/д
Середнє	**-**	**-**	**91 735**	**-**	**-**	**1,8**	**3,0**	**-**	**427**

Джерело: *власні оцінки; Світовий банк http://web.worldbank.org/: Statistic Country Profiles (Canada, United States, Ukraine); Eurostat http://epp.eurostat.ec.europa.eu/ GDP (PPP) per capita*

[a]- Співвідношення гарантованої суми до ВВП на душу населення

* Перетворено в долари. по обмінних курсах початку 2008 року

** Законодавча схема компенсації. Фактичний рівень захисту є суттєво вищим

*** В Австрії діє необмежена гарантія депозитів з жовтня 2008 р.

**** Ощадні банки = 1 106 млрд. євро й кооперативні банки = 488 млрд. євро

Таблиця 5: Міжнародне порівняння СГД – фінансування

Країна	Фінансування	Внески в фонд				Надзвичайні джерела фінансування (крім внесків учасників)	Основні типи інвестицій запасів СГД
		База нарахування	Базова ставка*	Врахування ризику (ні =фіксована)	Якщо так, зміна ставки		
Австрія	по факту	застраховані вклади	пропорційна	ні	-	випуски облігацій, державні гарантія	н/д
Канада	гібридне	застраховані вклади	0,014-0,114%	так	в межах звичайного проміжку	випуски облігацій, запозичення від уряду	н/д
Чехія	попереднє	застраховані вклади та вклади інсайдерів	0,05-0,10%	ні	-	державна гарантія, запозичення від центрального банку	гарантовані державою зобов'язання, зобов'язання центрального банку
Франція	гібридне	вклади	пропорційна плюс збір за ризик	так	0,75-1,25%	запозичення від установ-учасників	н/д
Німеччина (Фонд захисту депозитів)	попереднє	застраховані вклади	0,03%	так	0,00-0,25%	запозичення від установ учасників	н/д
Німеччина (законодавча схема компенсації)	попереднє	зобов'язання перед клієнтами	0,008%	ні	-	запозичення із приватних джерел, запозичення від установ-учасників	н/д
Німеччина(ощадні та кооперативні банки)	гібридне	застраховані вклади	0,01-0,2%	так	додатковий збір до 40% від базового	гарантійна мережа	н/д
Угорщина	попереднє	застраховані вклади	0,0-0,2% плюс збір за ризик,	так	до 0,3% всього	державна гарантія, запозичення від центрального банку, запозичення із приватних джерел	гарантовані державою зобов'язання, вимоги на установах учасника

Таблиця 5: Міжнародне порівняння СГД – фінансування (продовження)

Країна	Фінансування	Внески в фонд				Надзвичайні джерела фінансування (крім внесків учасників)	Основні типи інвестицій СГД
		База нарахування	Базова ставка*	Врахування ризику (ні =фіксована)	Якщо так, зміна ставки		
Італія	гібридне	застраховані зобов'язання	пропорційна, 0,4-0,8%	так	в межах звичайного проміжку	запозичення від центрального банку	н/д
Польща	попереднє	зважені на ризик активи, позабалансові зобов'язання та вклади	0,0-0,4% (активи), +0,0-0,2% (OBS), +0,0-0,4% (депозит)	ні	-	випуски облігацій, запозичення від центрального банку	вимоги на установах учасника
Швеція	попереднє	застраховані вклади	0,1-0,3% + збір за ризик	так	0,6-1,4 (коефіцієнт)	запозичення від уряду	гарантовані державою зобов'язання
Україна	попереднє	всі вклади	0,50%	ні	-	запозичення від уряду	гарантовані державою зобов'язання; вклади в НБУ (центральний банк)
Великобританія	по факту	застраховані вклади	пропорційна, 0,0-0,3%	ні	-	запозичення із приватних джерел	гарантовані державою зобов'язання
Сполучені Штати	попереднє	всі вклади	0,02-0,40%	так	в межах звичайного проміжку	запозичення від уряду	гарантовані державою зобов'язання
Всього (n = 12) **	**попереднє = 7 по факту = 2 гібридне = 3**			**так = 7 ні = 5**			

Джерело: *власні оцінки, IADI-paper: Funding of Deposit Insurance Systems, Discussion Paper, p. 30-41, 2008*

*за рік, процентів від бази нарахування

** Щоб забезпечити порівнянність між країнами тільки Фонд захисту депозитів (приватні банки) Німеччини включений в міжнародний огляд

Таблиця 6: Міжнародне порівняння СГД – повноваження

Країна	Функції	Повноваження щодо взяття банку під контроль	Повноваження по скасуванню гарантії на вклади	Право на притягнення до відповідальності службовців банку	Кількість реорганізованих банків за 2000-2005 рр.	Середній строк повернення вкладів (2005)
Австрія	ризик-менеджер	ні	так	ні	4	3
Канада	ризик-менеджер	так	так	так	0	1
Чехія	каса	ні	ні	ні	9	3
Франція	ризик-менеджер	ні	так	так	23	н/д
Німеччина (Фонд захисту депозитів)	ризик-менеджер	так	так	ні	н/д	н/д
Німеччина (законодавча схема компенсації)	каса	ні	ні	так	4	н/д
Німеччина(ощадні та кооперативні банки)	ризик-менеджер	так	так	ні	н/д	н/д
Угорщина	ризик-менеджер	так	так	ні	1	3
Італія	ризик-менеджер	так	так	ні	28	0
Польща	ризик-менеджер	ні	ні	ні	21	4
Швеція	каса	ні	так	ні	0	н/д
Україна	н/д	ні	так	ні	46	60
Великобританія	каса	ні	ні	так	н/д	6
Сполучені Штати	ризик-менеджер	так	так	так	н/д	0,1
Загальна кількість (n = 12) *	**ризик-менеджер = 8 каса = 3 н/д = 1**	**так = 5 ні = 7**	**так = 9 ні = 3**	**так = 4 ні = 8**	**14**	**9**

Джерело: *Demirgüç-Kunt, A.; Karacaovali, B.; Laeven, L.: Deposit Insurance around the World: A Comprehensive Database (World Bank), p. 28-59, 2005*

* Щоб забезпечити порівнянність між країнами тільки Фонд захисту депозитів (приватні банки) Німеччини включений в міжнародний огляд

Список останніх консультативних робіт

1. Принципи і способи функціонування адресної соціальної допомоги: рекомендації для України, Ларс Хандріх, Олександра Бетлій, консультативна робота PP 07, Жовтень 2008
2. Проблема «європейських газових цін» в Україні, Фердінанд Павел, Інна Юзефович, консультативна робота PP 06, Жовтень 2008
3. Інфляція в Україні: Результати емпіричного дослідження та рекомендації щодо економічної політики, Рікардо Джуччі, Роберт Кірхнер, Енцо Вебер, консультативна робота PP 05, Жовтень 2008
4. Житлове будівництво в Україні: Причини поточної кризи та висновки для економічної політики, Рікардо Джуччі, Роберт Кірхнер, Роман Возняк, консультативна робота PP 04, Жовтень 2008
5. Взаємодія між Державою і Національним банком України: Оцінка поточної ситуації та рекомендації, Рікардо Джуччі, Роберт Кірхнер, Віталій Кравчук, консультативна робота PP 03, червень 2008
6. Інфляційні очікування: значення та вимірювання, Роберт Кірхнер, Рікардо Джуччі, Ярослава Сучок, Оксана Кузяків та Вероніка Мовчан, консультативна робота PP 02, червень 2008
7. Вчимося «плавати»: рекомендації щодо валютної політики України в період переходу до таргетування інфляції, Рікардо Джуччі, Роберт Кірхнер, Віталій Кравчук, консультативна робота PP 01, червень 2008
8. Державно-приватне партнерство у секторі автомобільних доріг України: Ключові принципи для досягнення успіху, Фердінанд Павел, консультативна робота W16, лютий 2008
9. Реформування поштового сектору в Україні: покращення поштових послуг але не поштових відділень, Ларс Хандріх, Свен Хейтзлер, консультативна робота W15, лютий 2008
10. Як сплачуєте, так і отримуєте! Реформування принциВД фінансування лікарень в Україні, Ларс Хандріх, Олександра Бетлій, консультативна робота W14, лютий 2008
11. Міжнародна фінансова криза: Ризики і рекомендації для України, Рікардо Джуччі, Роберт Кірхнер, Вероніка Мовчан, Віталій Кравчук, консультативна робота W13, лютий 2008
12. Україна та ЕВРО-2012. Як гарантувати його економічний потенціал, Фердінанд Павел, Наталя Сисенко, консультативна робота W12, грудень 2007
13. Чи слід мені залишитись, чи слід їхати? Українська міграція в економічному розрізі, Олександр Данзер та Ларс Хандріх, консультативна робота W11, грудень 2007
14. Висока інфляція в Україні: аналіз і рекомендації, Роберт Кірхнер, Рікардо Джуччі і Віталій Кравчук, консультативна робота W10, грудень 2007

Консультативні роботи та наукові матеріали у відкритому доступі: http://www.ier.kiev.ua/English/papers/papers_eng.phtml. За більш детальною інформацію з питань підписки на наші регулярні видання, звертайтесь до Аліни Долі: dolya@ier.kiev.ua